

Могилівська І.Б.

студентка I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету

Науковий керівник: викладач кафедри міжнародного права,
міжнародних відносин та дипломатії ТНЕУ
Іванюк В.Д.

ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

*«The best way of learning to be an
independent sovereign state is to be an
independent sovereign state»*

Kwame Nkrumah

Актуальність теми. Стрімкий розвиток інтеграційних та глобалізаційних процесів між державами, що здійснюються на різних рівнях та у різних сферах життєдіяльності суспільства на початку XXI ст. поставили чимало нових завдань та викликів перед людством, від вирішення яких багато в чому залежить стабільний та прогресивний розвиток як людського суспільства в цілому, так і української держави зокрема. Саме тому, однією з найбільш гострих та дискусійних проблем сучасної загальнотеоретичної юридичної науки є визначення місця, ролі, значення та тенденцій розвитку державного суверенітету в умовах глобалізації, оскільки наявність суверенітету є найістотнішою ознакою будь-якої держави і розглядається як базовий принцип Вестфальської системи міжнародних відносин.

Стан дослідження теми. Серед вітчизняних теоретиків міжнародного права, які зробили значний внесок у розвиток вчення про суверенітет, слід відзначити таких науковців як Є.А. Шибяєва, В.С. Шевцов, Г.І. Тункін, В.А. Василенко, А.І. Дмитрієв та ін. Ці та інші вчені вивели визнані в міжнародно-правовій думці тлумачення поняття суверенітету, які в свою чергу, є результатом розвитку вчення про суверенітет, основою якого є праця Жана Бодена «Шість книг про республіку» [3, с. 307].

Метою статті є дослідження поняття і сутності державного суверенітету у міжнародному праві, а також виявлення його особливостей.

Виклад основного матеріалу. Слово «суверенітет» походить від латинського «*suverenus*» (володар) і означає «повновладдя» [5, с. 44]. В інших джерелах вказується, що даний термін походить від французького «*souverainete*» - верховна влада [6, с. 466]. Володіючи суверенітетом, державна влада самостійно видає загальнообов'язкові для усіх членів суспільства правила поведінки, визначає і забезпечує єдиний правопорядок, права і обов'язки громадян, посадових осіб, державних, партійних, громадських органів та організацій. У ширшому розумінні суверенітет виступає необхідною політико-правовою характеристикою держави і є важливою політичною та юридичною умовою її існування як територіальної цілісності [2, с. 74].

Суверенітет обумовлений самою природою держави і є його невід'ємною властивістю. На різних етапах розвитку державності, зі зміною соціально-економічної і політичної структури суспільства, суверенітет набував різної форми свого вираження, яка викликана специфікою тієї чи іншої епохи.

Ж. Боден заклав початок дискусій про абсолютність та обмеження суверенітету, вперше сформулював і обґрунтував поняття суверенітету як суттєвої ознаки держави, що проявляється в абсолютності й постійності влади держави. У розумінні мислителя абсолютність влади держави має місце тоді, коли суверенна влада не знає обмежень для прояву своєї могутності і зумовлена непов'язаністю правителя ніякими законами у владарюванні над громадянами і підданими» [4, с. 25].

Т. Гоббс та Б. Спіноза ототожнювали державу з особою правителя і бачили державну владу абсолютною і неподільною, без будь-яких обмежень перенесену на правителя і не пов'язану ніякими законами. У їх розумінні ця верховна влада є вищим природним правом на все. А межі влади визначаються самою природою права і могутністю держави, розумною необхідністю.

Ж.-Ж. Руссо переносить практично безмежну владу абсолютного князя на народну волю, яка у нього обмежена лише рамками суспільного договору, статті якого «визначені самою природою так, що будь-яка зміна позбавила б їх дійовості і користі» [4, с. 25].

Міжнародно-правова концепція державного суверенітету вперше отримала договірно-правову основу у Вестфальському мирі 1648 р., який завершив тридцятирічну війну в Європі. Цей договір остаточно закріпив принцип суверенної рівності держав як політично-правову основу міжнародного спілкування. Автори роботи «Вестфальський мир» зазначають: «Суверенітет став центральним поняттям того режиму міжнародного права, під владарюванням якого розвинулися сучасні держави Європи і який ці держави в процесі просування колоніалізму, а потім деколонізації поширили по всьому світу» [7, с.375].

Варто зауважити, що принцип суверенітету – базовий принцип сучасного міжнародного права і міжнародних відносин. Зокрема, в п.1 ст.2 Статуту ООН зазначається: «Організація заснована на принципі суверенної рівності всіх її членів». У п.7 ст.2 передбачається принцип, що захищає свободу держав – принцип невтручання у справи, що по суті входять до внутрішньої компетенції будь-якої держави [1].

Державний суверенітет має наступні особливості. По-перше, державний суверенітет функціональний, він забезпечує відповідний рівень політичної свободи всередині держави, тобто дає право встановлювати закони, гарантувати міжнародно-правовий захист тощо. По-друге, державний суверенітет заклав основи для рівності – визнання за кожним народом права самостійно обирати форму правління, яку інші зобов'язані визнати. По-третє, суверенітет став “пропуском” держави на міжнародну арену і дає їй певні права, головним з яких є право відстоювати власні національні інтереси. По-четверте, суверенно визнані держави можуть вільно укладати міжнародні угоди, які будуть дієвими навіть за зміни їхнього політичного правління. По-п'яте, державний суверенітет пов'язаний з державою. Будь-які трансформації всередині держави відображаються на уявленнях про суверенітет, і навпаки, – спроби по-новому визначити суверенітет

впливають на теорії держави [8, с. 134]. Крім того, суверенітет є неподільним: не можна передавати будь-кому частину суверенітету. В єдиній державі відсутні декілька рівнів суверенної державної влади.

Висновок. Таким чином, державний суверенітет – це історично зумовлена політико-юридична властивість сучасної держави, що відображає її верховенство і рівень її самостійності у вирішенні внутрішніх питань та у взаємовідносинах з іншими державами і міжнародними організаціями. Проблема суверенітету залишається однією з головних як у міжнародному, так і внутрішньодержавному праві, має свою історію виникнення на основі політико-правової думки і практики державно-політичного розвитку різних держав світу і сьогодні продовжує своє існування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010
2. Адамко М.І. Поняття та сутність державного суверенітету / М. І. Адамко // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. пр. - Чернівці : ЧНУ, 2012. - Вип. 628: Правознавство. - С. 74-79.
3. Барандій М.В. Поняття суверенітету держави у міжнародному праві / М.В. Барандій // Часопис Київського університету права. – 2010/2. – С. 307-311.
4. Джураєва О.О. Теоретико-правовий аспект суверенітету сучасної держави / О.О. Джураєва // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – Випуск 2. Том 1. 2015. – С. 25-28.
5. Коровіна Л. Д. Основи правознавства. Навчальний посібник / Л.Д. Коровіна. – Кременчук, 2008. - 140 с.
6. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авт.: В. К. Гіжевський, В.В. Головченко, В. С. Ковальський (кер.) та ін. / В. С. Ковальський. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
7. Сіваш О.М. Еволюція змісту суверенітету: причини і фактори / О. М. Сіваш // Форум права. - 2013. - № 4. - С. 374–380.
8. Троян І. Державний суверенітет як політологічна категорія: сутність, характеристика, особливості трансформації / І.Троян // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. - Випуск 22. – 2010. – С. 130-136.

